

רש"י

(כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי - אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים:

6. דברים (פרשת ראה) פרק יב פסוק כג - כה (כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: (כד) לא תאכלנו על הארץ תשפכו נפשות: (כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך כי תעשה הישר בעיני ה': ספורנו

(כה) לא תאכלנו וגו' כי תעשה הישר בעיני ה'. וכאשר תמנע מלאכול לא יהיה זה כמואס בו אבל כדי שתעשה הישר בעיני ה' כאמרם ז"ל אל יאמר אי אפשי בבשר חזיר אבל יאמר אפשי ואפשי, ואבי שבשמים גזר עלי

7. בראשית (פרשת וישב) פרק לט פסוק ח (ח) וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בביתי וכל אשר יש לו נתן ביד:

שני שלבים בקיום מצוות

8. שפת אמת בראשית פרשת וישב שנה תרמד בפסוק וימאן ויאמר אל אשת אדוניו כו'. פי' בתחלה מיאן בעבירה בלי טעם רק כמ"ש חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר. רק מה אעשה אבי שבשמים גזר עלי. ואמת שעי" יראת שמים זה זוכין אח"כ למצוא טעמים לבחור בטוב ולמאוס ברע. לכן ע"י וימאן בא לנתינת טעם כי החכמה של האדם הבל. ויש בו כמה טעותים. אבל החכמה והדעת שבא ע"י יראת שמים היא האמת. וז"ש חז"ל כל שיראת חטאו קודמת כו' חכמתו מתקיימת. וכל הן יראת ה' היא חכמה פי' החכמה הבאה בכח היראה.

9. חכמה ומוסר חלק א סימן קטו והנה מצינו ג' חלוקות למבקשי האמת, א' מי שכבר כבש מדותיו עד שהגיע לטבע שני שאין לו תשוקה לרע, החלוקה השני': בני אדם המשתוקקים למדות רעות, אך שכלם חזק להרגיש למדי כי מדה רעה היא, והרעה נגד פני', וכובשים רצונם לעשות כעצת שכלם הזך והחזק, וגם זו מדרגה גדולה, חלוקה השלישית: אשר שכלם חלש, ותאותם ורצונם ומדות' יעורו עיני שכלם לחשוב כי טוב הוא, ומתחזקים ברעתם כי הצדק אתם, "ורגלי' יורדות מות" ר"ל, אך עכ"ז יען כי בכלל הוא מבקש האמת, אם יבוא אחד ויברר לו טעותו ועורונו בעיני השכל, ישמע לדברי' ויאזין לתוכחתו, ועדיין אין נואש למחלתו, ויתרפא ע"י רופאים המבקרים, ובצד מה הוא עדיין קרוב לו ית', כי יקבל האמת מאחרים, ואות הוא, כי רצונו הפנימי הוא האמת. הרי ג' חלוקות ובכל חלוקה יש פרטים ופרטי פרטים הרבה. אמנם הגרוע מכולם והם רחוקים מהאמת, בתכלית המרחק, הם הרוצים - שרצונם יהי' האמת דוקא, והרי זה כמי שרוצה שבבילה יהי' דוקא יום, והרי זה שוא ובטל, אבל צריך האדם לשאל מה עתה - יום או לילה, וכפי מה שהוא עתה - בהכרח צריך למשוך רצונו, כן צריך להמשיך רצונו לפי האמת, ואז יצליח, כמאמר החכם: החכם ממשיך עצמו להמציאות, והסכל ממשיך המציאות אלי'. ביאור הדבר, מבואר, לפי הדמיון שכתבנו מי שרוצה דוקא שי' עתה יום.

אחרי מות-קדושים -

היחס בין קיום מצוות לנטייתו של האדם

1. ויקרא (פרשת קדושים) פרק יט פסוק לא (לא) אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה' אלקיכם: אבן עזרא

וריקי מוח אמרו לולי שהאבות אמת גם כן דרך הכשוף לא אסרם הכתוב. ואני אומר הפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת רק השקר, והעד האלילים והפסילים.

2. ויקרא (פרשת קדושים) פרק יט פסוק כג (כג) וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: אבן עזרא

וידוע כי הפרי הבא עד שלש שנים אין בו תועלת ומזיק כאשר יזיק לגוף כל דג שאין לו סנפיר וקשקשת, ויזיק לנפש החכמה בשר כל עוף דורס והבהמות הטמאות, והמשכיל יבין:

3. ויקרא (פרשת אחרי מות) פרק יז פסוק יד (יד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יקרת: רמב"ן

מן הידוע עוד, כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והוא יתחבר בדמו והיו לאחדים בלב תהיה עובי וגסות בנפש האדם, ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל, כי הדם לא יצטרך עכול כשאר הנאכלים שישתנו בעכולם, ויתלה בו נפש האדם בדם בהמה. והכתוב אומר (שם שם כא) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ. ולכך אמר (פסוק יד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, כי לכל בשר באדם ובבהמה נפש בדם ואין ראוי לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת, אבל תהיה לה כפרה על המזבח לרצון לפני ה':

4. אור רש"י (ר' שמחה זיסל מקלם) עמוד 527 נהנתי כי מצאתי תנא דמסייע לי שאנו אומרים כי ריקי המוח אומרים כי התורה נטלה מהאדם זכויות האדם והאמת כי לא ידעו מה הוא זכויות האדם, ע"כ לפי פראותם ידמה להם, כי נשלה מהם זכויות האדם, והם אינם יודעים, כי התורה באמת באה להעניק לאדם זכויות אדם על צד היותר טוב, רק שבאמת טוב ולא בדמיון. כי האבות יש בהם ידיעה בצד מה, אבל הכל תלוי במעשה האדם, והקב"ה משדד המערכות, הרי שאסרה התורה אובות, מחמת שלא ידעו האמת מהם, וכן בכל הדברים אשר אנחנו מצווים, זהו רק מחמת שאינם באמת טוב רק כפי הדמיון הוא טוב התורה לא באה אלא רק לטובת האדם גם בעולם הזה אם יהיה לו לגוף ונפש גם יח, אז ירגיש עונג נפלא משמירת התורה, ורק על ידי שמשחית נפשו בחטאים, אז יהיה לו דמיונות כוזבות לרע- טוב ולטוב - רע

קיום המצוות רק מתוך תחושת של ביטול

5. ויקרא (פרשת קדושים) פרק כ פסוק כו והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדל אתכם מן העמים להיות לי:

15. חכמה ומוסר חלק א סימן קטו

כאשר נתבונן על דרכי בני אדם, נראה כי רובם הולכים בשיטה הלזו, לתפוס חלק אחד מדבר, ומבלי להעמיק, ולהקיף כל חלקי - ולדין עפ"י כל חלקי הדבר, רק דנים כרצונם בתפוס רק חלק אחד מדבר, והרי זה ממש רוצים להמשיך המציאות אלי', כמבואר למעלה ולזה הם בתכלית הפגעים ונגעים רעים המסבבים על האדם המבקש להמשיך המציאות אלי'. ומזה נבין כמה רע ומר ההתרחקות מהאמת, והוא הוא ההתרחקות ממנו ית', ורוצה להמשיך המציאות, היינו רצונו ית' - אלי', ולא רצונו לרצון מקור כל המציאות, ית' שמו, ולכן אז"ל "עשה רצונך כרצונו" פי' שתמצה מה שהמציאות, היינו שמו ית' - רוצה, ואז תצליח

11. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סד עמוד א

אמר רבי אחא בר חנינא: מאי דכתיב ורעה זונות יאבד הון, כל האומר שמועה זו נאה, וזו אינה נאה - מאבד הונה של תורה!

12. באור פניך יהלכון עמוד 73

עיקרו של ניאוף הוא בסיפוק עצמי, במימוש תאוותיו האישיות של האדם. הנואף מבקש להפיק הנאה מאישה, ולאחר שביצע זממו ועשה בה שימוש לסיפוקו העצמי הוא מנער חוצנו הימנה, משיל מעליו כל אחריות לגורלה וממשיך בדרכו שו, למחרת ימצא אשה אחרת. זוהי הנקודה שחז"ל ביקרו בחריפות כה רבה. אדם צריך להתייחס לתורה ולעבודתה ה' לא כנואף חסר לב, כמי שמבקש להפיק מהם את מרה ההנאה. על האדם לכפוף עצמו אל התורה ולא להכפיף את התורה אליו.

13. ויקרא (פרשת קדושים) פרק יט פסוק ב

דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תְּהִיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

רמב"ן

והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזממת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה:

14. אור החיים ויקרא (פרשת קדושים) פרק יט פסוק ב

ואמר אל כל עדת בני ישראל לבל יאמר אדם שאין מצוה זו הגדולה לכל איש ישראל ולא דבר הכתוב אלא ליחידי סגולה, לזה אמר אל כל עדת וגו' שכלם ישנם בגדר מצוה זו.

היחס בין התורה לטבע

15. משנה מסכת אבות פרק ג משנה ז

רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו:

16. לנתיבות ישראל ניוו של אילן

מתוך שפע התורה תופס האדם את גילוי של הנוי הזה. "מה נאה אילן זה", המופיע כולו בתורה ועל-ידה, שהיא גם כולה "עץ חיים למחזיקים בה". בהפסקת חיוניותו ממקור שפע זה מסתלפת פנייתו הנפרדת אל אותו הנוי מחוסר-החיים, והרי הוא כשלא זכה מתחייב בה בעצמה ברוממות הנוי בנפשו, בנפשו החיה וברוחו האומללה בשייכות דבקוהו הקיימת ועולה אל אותו מקור שפע - מתגלה כל הודו והדרו של הנוי הזה, והוא מתמלא תהילת מלכו של עולם, "אשר ברא בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם".

17. באור פרק שירה למ בי"ט

אמרו חז"ל על דוד מלך ישראל בשעה שסיים ספר תהלים זחה דעתו עליו ואמר לפני הקדוש ברוך הוא כלום יש בריה שבראת בעולמך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני, באותה שעה נדמנה לו צפרדע אחת ואמרה לו דוד אל תזוז דעתך עליך ואני אומרת שירות ותשבחות יותר ממך, ולא עוד אלא כל שירה שאני אומרת ממשלת עליה שלשת אלפים משלים,

18. מדרש הגדול בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק א

משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מהלך בדרך וראה בירה גדולה וגבוהה ביותר בקש להכנס לתוכה חזר על כל צדדיה ולא מצא פתח קרא כמה קולות ואין עונה אותו. נשא עיניו וראה כלי צמר אדומים שהן שטוחין על הגג, אחר כך ראה כלי פשתן לבנים, אמר אותו האיש ודאי אדם יש בבירה זו ואלו לא היה בה אדם למה אלו ניטלין ואלו ניתנין. כיון שראה אותו בעל הבירה שהוא מצטער על כך אמר לו למה אתה מצטער אני הוא בעל הבירה, כך היה אברהם אבינו

19. דברים (פרשת ואתחנן) פרק ד פסוק יט

וְכִן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמַיְמָה וְרֵאיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעִבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הַעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם:

20. עין איה ברכות א עמוד 124

ע"י ההכרה של המציאות תבוא נצחיות ההכרה ויראת ד', בהתמדת החוקים הטבעיים שמספרים חכמתו וגדולתו של יוצר בראשית. כדברי הנביא "שאו מרום עיניכם וגו'". על כן ראוי לכל חכם לבב, לשאוב מי-היראה ממעין הנחמד של המציאות כולה, שכולו אומר כבוד ליוצרו.

21. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צח עמוד א

ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'.

סיכום:

מצאנו שתי גישות בקיום מצוות: 1. המצוות הם שורש הטוב במציאות ומה שפעמים האדם אינו מבין את הטוב היוצא מהם אין זה אלא מפני קוצר ראייתו. 2. יתכן שיש דברים טובים במציאות שה' אסר עלינו רק כדי להבדיל אותנו מהעמים ולחזק את תחושת ההתבטלות. השפת אמת מבאר ששתי הגישות נכונות. אכן המצוות הם שורש הטוב במציאות ואין טוב במציאות יותר מההולך לאור המצוות אולם בתחילת הדרך מחמת קוצר הראייה עלינו לפעול מתוך "אל תאמר אפשי אלא אמור אפשי ומה לעשות שהבורא אסר עלי".

התורה אינה מתנגדת למציאות, להפך התורה היא גילוי המציאות בשיאה תפארתה. ככל שהאדם יהיה מחובר לאני העצמי כך התרחק מההבנה שהמצוות הם הטוב המוחלט וככל שהאדם יהיה מחובר לחובות כך יתקרב לבורא ויגלה גם את הטוב.

